

правових наслідків атестації науково-педагогічних працівників, правових проблем державної атестації, повноважень органів, які здійснюють державну атестацію.

Навчальна дисципліна “Атестація науково-педагогічних працівників в Україні” може бути нормативним курсом при підготовці фахівців за різними спеціальностями і покликана сформулювати у студентів цілісні знання про систему атестації науково-педагогічних працівників в Україні. Курс є своєрідним фундаментом, на якому базується подальше професійне зростання молодого спеціаліста, який вирішить реалізувати та поглиблювати свої знання в сфері науки та техніки.

В результаті вивчення навчальної дисципліни “Атестація науково-педагогічних працівників в Україні” студенти будуть знати: правове поняття атестації науково-педагогічних працівників та її правове регулювання; мету та принципи атестації науково-педагогічних працівників; форми атестації науково-педагогічних працівників; порядки присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань; юридичну термінологію; значення державної атестації в підвищенні кваліфікації науково-педагогічних працівників; основні напрямки реформування системи державної атестації науково-педагогічних працівників. Окрім того студенти будуть вміти: аналізувати закони та інші нормативні акти, що регулюють відносини атестації науково-педагогічних працівників; робити висновки та давати власні рекомендації щодо вдосконалення процедури атестації науково-педагогічних працівників; розуміти значення атестації науково-педагогічних працівників в системі розвитку науки та техніки.

*Кушинська Л.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ПРАВОВИЙ ЗВИЧАЙ ЯК ОСНОВА ЦІННІСНОГО ОРІЄНТИРУ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ

Українська правова освіта нині перебуває в стані повторного становлення, оскільки лише наразі відчувається усвідомлення важливості її ціннісного орієнтиру. Останні події яскраво продемонстрували нікчемність спроб “якось залагодити” суперечливі питання вітчизняної історії та права, підлаштувати їх під стандарт, який всіх задовольняє тощо. Ці спроби з самого початку були приречені на невдачу, так само, як і “багатовекторна зовнішня політика”, що мала місце у середині 90-х років минулого століття.

Розглядаючи освіту в широкому сенсі, тобто, не розмежовуючи поняття “освіти” та “виховання”, а саме в сенсі “education”, котре перекладається як “освіта, навчання, виховання, підготовка, освіченість, вихованість”, і, головне – поєднує в собі

освітній і виховний процес, важливо розуміти – кожен народ природно випрацьовує певний комплекс цінностей, що засвоюються з дитинства, і лише орієнтуючись на такий, можна досягти основної освітньої мети. Крім того, правова освіта стосується не лише шкіл та інститутів – Інститут законодавства ВР України підпадає під цю категорію. Історія демонструє, які негативні наслідки навчально-виховного процесу мали місце тоді, коли його мета не орієнтувалась, не враховувала або ж прямо суперечила народним ціннісним установкам.

Найвідоміші з них – це деформації правосвідомості, як-от правовий нігілізм, правовий ідеалізм, правовий романтизм. Неповага до права, закон сили замість сили закону і вражаюча колізія моралі та законності – ось явища, з якими зіткнулись педагоги та вихователі. Історична спадщина, за якої в пересічного українця генетично склалось вороже ставлення до держави як до чужого та ворожого явища. Але наразі нація заявила про себе, як така. Розбудова держави починається не лише з прийняття нових адекватних законів, хоча такі наразі також є актуальними. Розбудова держави починається з усвідомлення необхідності діяти адекватно ситуації та виховання покоління громадян, котрі здатні критично мислити, генетично поважати закон та виконувати наказ лише тоді, коли це необхідно.

І головним орієнтиром у цьому процесі має бути система правових цінностей, що віками історично закарбувалась як еталон справедливості. В теорії ця система називається правова культура. Однак, це більш загальне поняття. Правова освіта має враховувати не лише правову культуру, але й ті конкретні правила, які відомі, знані, шановані та усвідомлюються, як обов'язкові.

Говорячи про правовий звичай як основу ціннісного орієнтиру сучасної правової освіти, варто зазначити два аспекти. Перший: важливо донести необхідність врахування звичаєвого права як форми національної свідомості до законодавця. Двадцять чотири роки законодавець недостатньо приділяв уваги відповідності закону й справедливості в народному розумінні – як наслідок маємо неповагу до закону. Другий: маючи на виході закон, що відповідає особливостям народного уявлення про справедливість, спрощується завдання по вихованню підростаючого покоління – адже тепер таке орієнтується на категорії, відомі з дитинства. І врешті – вітчизняна звичаєва правосвідомість органічно пов'язана з глибокою повагою як до праці, так і до працьовитості, відразу до ледарства. Ці постулати ніким не запроваджувались, а творились природним шляхом в саме в тім полягав їх громадський імператив.

Для порівняння можна взяти країни Європи та Азії. В Європейському союзі цінності та правовий звичай є офіційними джерелами права. Варто уваги – правовий звичай та цінності тут зазначено окремими категоріями, що не є дивним. Адже кожна з них має свої визначні характеристики, зокрема, звичай є більш консервативним та має, переважно, етнічний характер, а цінності є більш сучасними. Однак, за всіх відмінностей у них є і й спільна риса – вони шануються й сприймаються як обов'язкові. Відтак, гасло Євросоюзу “Єдність у багатоманітності” знаходить своє

практичне втілення – кожен народ пройшов свою історію розвитку, однак, їх еднаються спільні цінності.

Важливо звернути увагу, що Україна, принаймні географічно є європейською державою, котра мала нагоду довести вірність європейським цінностям. Однак, не варто забувати про ті духовно-культурні цінності, що історично склались на наших землях, і які існували паралельно з загальним поступом світової культурної розбудови. Гуманізм, зокрема, вважається суто європейським надбанням та нині починає усвідомлюватись в нашій державі не лише як науковий постулат, а й на громадсько-побутовому рівні. Але якщо звернутись до вітчизняної історії – чи не були пращури українців найбільш гуманним народом серед відомих? Найдавніший письмовий кодекс Руська Правда свідчить про відсутність смертної кари, як такої. В Руській державі не існувало ката, а порушників громадського порядку воліли вигнати за межі громади, але не страчувати. М. Ю. Брайчевський в цьому контексті зазначає, що Русь була чи не єдиною країною середньовічної Європи, що залишилася вірною етичним засадам початкового християнства [2, с. 181]. Однак, не лише християнські уявлення лягли в основу такої вірності. Ці засади виявилися тотожними слов'янському звичаєвому праву розумінню, за яким вбивати не можна було в принципі. Можна лише мстити за обіду.

Відтак, задовго до прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод на Русі, сформувались ще дохристиянські уявлення про святість землі, яка не терпить вигляду крові, про невинно пролиту кров, що кличе до неба [3, с. 30, 39], тож, слов'яни-русичі воліли радше вигнати злочинця за межі громади, ніж здійснити кровопролиття. Саме цим звичаєвим правом розумінням і пояснюється неприйняття страти як запобіжного засобу забезпечення сталості соціальної норми. У своєму “Повчанні” Володимир Мономах озвучив це правило, говорячи “винний чи не винний – не вбивайте” [4, с. 84.].

Отже, вітчизняна гуманність існувала задовго до написання конвенцій, складання концепцій та апеляції до загальнолюдських цінностей. Більше того, наші землі оминула середньовічна інквізиція, а українська толерантність є вражаючим фактом вітчизняної історії, про що свідчать історичні факти, зокрема, події 1941–1943 років Бабиного Яру, переховування українцями дітей, ризикуючи власним життям та життям своїх близьких.

Гуманізація освіти, про необхідність якої як одного з пріоритетів розбудови вітчизняної освітньої сфери, говорилося неодноразово [1, с. 9], має спиратись на європейський вимір, але насамперед варто не забувати українські звичаєві цінності, що з'явилися на кілька століть раніше. Людиноцентризм освіти, що є похідною категорією від гуманізації, як один з її орієнтирів був озвучений ректором НПУ ім. М. П. Драгоманова, В. П. Андрущенком при укладанні головного педагогічного документу – Педагогічної Конституції Європи [5].

Підсумовуючи сказане, можна зробити такі висновки. Сучасна правова освіта долає остаточні явища пострадянського суспільства. Вирішуючи поставлені завдання, визначаються нові орієнтири та подальші цілі. Ціннісний вектор освіти в цьому процесі повинен усвідомлюватись як важливий чинник, що має базуватись не лише на запозиченні іноземного досвіду, але насамперед на кращих зразках того, що складає вітчизняні правові цінності. Правовий звичай, як одне з джерел права, що отримавши офіційну санкцію, має народне походження, повинен розумітись як основа правової культури держави, основні норми якої засвоюються з дитинства. Відтак, в побудові сучасної моделі виховання їх важко переоцінити.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Андрущенко В. П.* Вища освіта в контексті глобалізації // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2002. – 263 с.
2. *Брайчевський М. Ю.* Твори. – К. : Видавництво ім. Олени Теліги, 2004. – 720 с.
3. *Іван Огієнко (Митрополит Іларіон).* Дохристиянські вірування українського народу. – Вінніпег. 1965. – 424 с.
4. *Володимир Мономах.* Повчання; Статут Володимира Всеволодовича /Пер. із старослов'янської ; упорядкув. та передм. В. Яремченка. – К. : МАУП, 2006. – 312 с. – (Б-ка українознавства; Вип. 6).
5. Педагогічна Конституція Європи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arpue.org/index.php/ru/hlavnaia/104-pedagogicheskaya-konstitutsiya-evropy/141-pedahohichna-konstytutsiia-yevropy-1>

*Міхневич Л.
Київський національний університет
імені Т. Шевченка
(м. Київ)*

ВИЩА ЮРИДИЧНА ОСВІТА В НЕУНІВЕРСИТЕТСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КИЄВА (1917-1920 РР.)

Протягом останніх десятиліть сформувався стійкий інтерес до вивчення історії української юридичної освіти. Сучасні дослідники крок за кроком відновлюють історичну справедливість, відкривають забуті сторінки вітчизняної педагогічної спадщини. Досвід діяльності наших попередників сьогодні, поза всяким сумнівом, може бути корисним, особливо в умовах освітніх інтеграційних процесів. І, як не дивно, досить по сучасному звучать рядки Тараса Шевченка “... і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь...”.

Зауважимо, що дореволюційна модель юридичної освіти мала деякі особливі риси, зокрема переважала підготовка юристів у державних вузах (але також існувала сітка приватних юридичних закладів); діяла тільки очна форма навчання; юристи складали абсолютну більшість студентства країни; підготовка правознавців носила